

INFORMĀCIJA PAR LIETU NR. 2016-31-01

“Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 4. panta devītās daļas un 6.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83. un 107. pantam”

SATVERSMES TIESA šādā tiesas sastāvā – tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele; tiesneši – Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska un Artūrs Kučs – **2017. gada 20. septembrī plkst. 10:00** izskata lietu Nr. 2016-31-01 tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Lietas dalībnieki

Pieteikuma iesniedzējs: Tieslietu padome.

Pārstāv Tieslietu padomes Sekretariāta vadītāja Solvita Harbaceviča.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu: Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima).

Pārstāv Saeimas Juridiskā biroja vecākā juridiskā padomniece Ilze Tralmaka.

Pieaicinātās personas

1. Tieslietu ministrija.
2. Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija.
3. Finanšu ministrija.
4. Ģenerālprokuratūra.
5. Latvijas Administratīvo tiesnešu biedrība.
6. Latvijas tiesnešu biedrība.
7. Latvijas Zvērinātu notāru kolēģija.
8. Tiesiskās vides pilnveides komisija.
9. Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju kolēģija.
10. Zv. advokāts Edgars Pastars.

Apstrīdētās normas

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma (turpmāk – Atlīdzības likums) 4. panta devītā daļa: “Tiesneša mēnešalgu nosaka, to piesaistot valsts tiešās pārvaldes iestādes augsti kvalificēta jurista mēnešalgai ar attiecīgu koeficientu¹. Prokurora mēnešalgu nosaka, to piesaistot rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgai ar attiecīgu koeficientu.”

Atlīdzības likuma 6.¹ panta pirmā daļa: “Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgu nosaka, to pielīdzinot valsts tiešās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja mēnešalgas maksimālajam apmēram (12. mēnešalgu grupa) saskaņā ar šā likuma 3. pielikumu².”

Augstāka juridiska spēka normas

Satversmes 83. pants:

“Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.”

Satversmes 107. pants:

“Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.”

¹ Atlīdzības likuma 6.¹panta otrā daļa nosaka, ka tiesnešu mēnešalgu nosaka, rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgai piemērojot šādu koeficientu:

- 1) rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja vietniekam un rajona (pilsētas) tiesas tiesu nama priekšsēdētājam — 1,1;
- 2) rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājam — 1,2;
- 3) zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim — 1;
- 4) zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka vietniekam — 1,05;
- 5) zemesgrāmatu nodaļas priekšniekam — 1,1;
- 6) apgabaltiesas tiesnesim — 1,2;
- 7) apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniekam un kolēģijas priekšsēdētājam, kā arī apgabaltiesas tiesu nama priekšsēdētājam — 1,28;
- 8) apgabaltiesas priekšsēdētājam — 1,35;
- 9) (izslēgts ar 12.12.2013. likumu);
- 10) Augstākās tiesas tiesnesim — 1,42;
- 11) Augstākās tiesas departamenta priekšsēdētājam — 1,55;
- 12) Augstākās tiesas priekšsēdētājam — 1,7;
- 13) Satversmes tiesas tiesnesim — 2,1;
- 14) Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniekam — 2,3;
- 15) Satversmes tiesas priekšsēdētājam — 2,62.

² Saskaņā ar Atlīdzības likuma 3. pielikumu rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgas apmērs ir 1647 EUR (bruto).

Pieteikuma iesniedzējas galvenās tēzes

Pieteikuma iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 83. pantam un Satversmes 107. pantam.

Lieta ierosināta pēc Tieslietu padomes pieteikuma³. Pieteikumā norādīts, ka Atlīdzības likuma mērķis bija panākt līdzvērtīgu pieeju amata atlīdzības noteikšanā valsts un pašvaldību institūcijās nodarbinātajiem. Tomēr ar apstrīdētajām normām rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgas apmēru samērojot ar valsts tiešās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja mēnešalgas maksimālo apmēru, neesot ņemtas vērā tiesneša un juridiskās struktūrvienības vadītāja atšķirīgās funkcijas, statuss un atbildība.

Apstrīdētās normas paredz rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgas piesaisti 12. mēnešalgu grupai, kamēr vairāku ministriju struktūrvienību vadītājiem esot paredzēta iespēja noteikt mēnešalgu līdz pat 16. mēnešalgu grupai. Papildus minētajam valsts tiešās pārvaldes iestāžu juridisko struktūrvienību vadītājiem atšķirībā no tiesnešiem Atlīdzības likumā esot paredzētas tiesības atkarībā no darba rezultātiem saņemt piemaksas, prēmijas un naudas balvas. Turklāt tiesneši esot ierobežoti savienot amatus, kamēr valsts pārvaldē strādājošām amatpersonām tik stingri amatu savienošanas ierobežojumi neesot noteikti.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka ar vairākiem grozījumiem Atlīdzības likumā valsts pārvaldes darbinieku faktiskais atlīdzība esot paaugstinājies, bet tiesneša atlīdzības reālā vērtība ir samazinājusies. Ņemot vērā valsts iekšzemes kopprodukta un mēneša vidējās darba samaksas apmēra izmaiņas un citas sociālas pārmaiņas kopš 2011. gada, valsts esot pieļāvusi bezdarbību tiesneša amata atlīdzības aizsardzībā, un, salīdzinot tiesneša atlīdzību ar valsts pārvaldes amatpersonu atlīdzību, tiesnešu atlīdzību vairs nevarot atzīt par pienācīgu. Tiesneša amata atlīdzība esot aizsargājama, ne vien nosakot pareizu valsts dienestā esošu personu atlīdzības samērojumu, bet arī piemērojot atbilstošu mehānismu, lai nodrošinātu, ka atlīdzība tiek pārskatīta, ja mainās ekonomiskie apstākļi valstī.

³ Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pantu Tieslietu padome ir koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Pieteikumā norādīts, ka jautājumi, kas saistīti ar tiesnešu amata atlīdzības sistēmu, ietilpst tiesu sistēmas politikā, tāpēc Tieslietu padomei ir tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka no Satversmes 107. panta tvēruma izriet tiesnešu tiesības saņemt to izpildāmajām funkcijām un uzdevumiem atbilstošu atlīdzību. Turklāt tiesnešu atlīdzības aizsardzība esot viena no tiesnešu neatkarības garantijām, ko aizsargā Satversmes 83. pants. Pieteikuma iesniedzējas ieskatā apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežo tiesneša neatkarības garantijas un pārkāpj tiesnešu neatkarības principu.

Institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto normu, – Saeimas – galvenās tēzes

Saeima nepiekrīt pieteikuma iesniedzēja viedoklim un uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 83. pantam un Satversmes 107. pantam.

Saeima norāda, ka Satversmes 83. un 107. pants neparedz pienākumu nodrošināt tiesneša atlīdzību konkrētā apmērā. Tomēr tiesneša atlīdzībai, ar ko esot saprotama ne tikai mēnešalga, bet arī piemaksas, atvaļinājumi un sociālās garantijas, esot jānodrošina tiesnesim tāda ekonomiskā neatkarība, kas pēc iespējas novērstu korupcijas un citāda finansiāla spiediena riskus tiesas spriešanā. Lai arī no Satversmes 83. un 107. panta izriet aizliegums samazināt tiesnešu atlīdzības faktisko vērtību tiesneša pilnvaru laikā, šis aizliegums tomēr nenozīmē, ka būtu aizliegta jebkāda likumdevēja darbība, kas varētu nelabvēlīgi ietekmēt tiesneša atlīdzības apmēru.

Saeima norāda, lai gan rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalgas apmērs esot pielīdzināts juridiskās struktūrvienības vadītāja maksimāli pieļaujamajam mēnešalgas apmēram, ievērojot Atlīdzības likumā noteiktos tiesneša mēnešalgas aprēķina koeficientus, augstāka līmeņa tiesnešu mēnešalgas esot atbilstošas augstākām mēnešalgu grupām. Tas nozīmē, ka tiesnešiem, atšķirībā no valsts dienestā nodarbinātajiem, mēnešalgas pieaugums esot paredzams un obligāts. Tiesnešiem atkarībā no izdienas esot noteiktas arī speciālas piemaksas 7 līdz 35 procentu apmērā no mēnešalgas. Turklāt tiesnesim esot tiesības arī uz piemaksām par noteiktu papildu pienākumu veikšanu, uz ikgadējo atvaļinājumu, un uz izdienas pensiju. Turklāt Atlīdzības likuma 3. panta septītajā daļā esot paredzēta mēnešalgu regulāra pārskatīšana un pielāgošana valsts ekonomiskajai situācijai un citiem būtiskiem apstākļiem.

Saeima uzsver, ka vispārējo un speciālo piemaksu un prēmiju piešķiršanai Atlīdzības likumā esot paredzēti stingri ierobežojumi. Turklāt piemaksu un prēmiju izmaksāšanai iestādēm neesot atvēlēti papildu līdzekļi. Ar Atlīdzības likuma grozījumiem valsts iestādēm esot dotas tiesības

efektīvāk izlietot tām piešķirtos līdzekļus, ņemot vērā augsti kvalificēto darbinieku ieguldījumu iestādes darbībā, taču neesot paredzēta vispārēja atalgojuma celšana. Saeima norāda, ka tiesnešiem noteiktā amata atlīdzība faktiski neesot samazināta. Tāpat Eiropas Padomes (turpmāk – EP) tieslietu sistēmas efektivitātes komisijas 2016. gada pētījumā par Eiropas valstu tiesu sistēmām un tieslietu sistēmas efektivitāti un kvalitāti esot konstatēts, ka 2014. gadā Latvijā attiecība starp tiesneša atalgojumu karjeras sākumposmā un vidējo atalgojumu valstī bijusi līdzīga vai pat labāka nekā citās EP valstīs.

Saeima uzskata, ka 2011. gadā izveidotā un šobrīd spēkā esošā atalgojuma sistēma garantējot tiesnešiem pietiekamu finansiālo neatkarību. Tiesnešiem noteiktā amata atlīdzība faktiski neesot samazināta nedz ar apstrīdētajām normām, nedz ar Atlīdzības likuma grozījumiem. Turklāt tiesneša amata atlīdzība pienācīgi atspoguļojot viņa statusu gan sabiedrībā, gan salīdzinājumā ar tiešās pārvaldes institūcijas juridiskās struktūrvienības vadītāja statusu. Papildus Saeima norādīja, ka tiek turpināts darbs tiesnešu atalgojuma sistēmas uzlabošanai.

Tiesas process

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam nolēmums lietā Nr. 2016-31-01 būs ne vēlāk kā 30 dienas pēc pēdējās tiesas sēdes.

Informācija sagatavota ar mērķi informēt par Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem un lietas dalībnieku apsvērumiem. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdzē

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv

67830737, 26200580